

آشنایی کودکان

با مفاهیم احساسات و ارزش‌ها

مایکل شلیفر - سینتیا مارتینی

مترجم

زهره خلیلی

فهرست

پیش‌گفتار	۷
مقدمه	۹
بخش یکم: ارزش‌ها	۲۳
۱. کدام ارزش‌ها	۲۵
۲. چگونه درباره‌ی ارزش‌ها بحث کنیم: نقش قضاوت	۴۰
بخش دوم: ارزش‌های خاص	۷۷
۳. صداقت	۷۹
۴. ادب	۹۴
۵. مسئولیت	۱۰۴
میان‌پرده	۱۱۸
بخش سوم: احساسات	۱۳۱
۶. اهمیت دادن به دیگران	۱۳۳
۷. درک هیجانات عاطفی	۱۵۱
۸. احساسات و اخلاقیات	۱۷۵
بخش چهارم: مشکل‌ترین مسائل	۱۹۱
۹. جدایی	۱۹۳
۱۰. بیماری	۱۹۸
۱۱. لمس کردن	۲۰۱
۱۲. عقاید	۲۰۵

۲۱۱	ضمیمه ها
۲۱۳	ضمیمه‌ی الف. حکایت اُدری آن
۲۱۶	ضمیمه‌ی ب. تمریناتی برای شناخت شباهت‌ها و تفاوت‌ها
۲۲۲	ضمیمه‌ی پ. تمریناتی در ارتباط با کلمات ابهام‌آمیز
۲۲۳	ضمیمه‌ی ت. زمینه‌ی بحث: قوانین
۲۳۲	ضمیمه‌ی ث. قانون طلایی
۲۳۴	ضمیمه‌ی ج. داستان‌هایی مربوط به راست‌گویی و دروغ‌گویی
	ضمیمه‌ی چ. داستان و سؤال برای کودکان ۲ تا ۵ ساله درباره‌ی ارزش‌ها
۲۴۰	و احساسات
۲۵۷	ضمیمه‌ی ح. آزمون استقلال اخلاقی
۲۵۹	ضمیمه‌ی خ. آزمون و سؤالات مباحثه‌ای در مورد هم‌دلی
۲۷۱	ضمیمه‌ی د. مشارکت
۲۷۳	ضمیمه‌ی ذ. آزمون‌هایی در مورد احساسات
۲۷۵	ضمیمه‌ی ر. سؤالاتی درباره‌ی امید
۲۷۷	ضمیمه‌ی ز. سؤالاتی درباره‌ی بدن
۲۸۰	ضمیمه‌ی ژ. سؤالاتی در مورد تمسخر

پیش‌گفتار

اولین انگیزه‌ی من برای نوشتن این کتاب به دنبال یک تجربه‌ی شخصی بود. وقتی دوران بلوغ را می‌گذراندم در خانواده هرگز در مورد مسائلی چون طلاق و بیماری (مشکلات جسمی و روحی) بحث نمی‌شد. به خاطر دارم در مواردی بزرگ‌ترها با دیدن من آهسته‌تر صحبت می‌کردند و از پاسخ به سؤالات من طفره می‌رفتند، و بعدها متوجه می‌شدم که عمه یا عمویی در حال طلاق هستند یا یکی از اقوام نزدیک به خاطر افسردگی شدید در بیمارستان بستری شده و یکی دیگر از دوستان نزدیک خانواده از یک بیماری مهلک جان سپرده است. وقتی احساس می‌کردم این سکوت بیش از حد طول کشیده با هم‌سن و سال‌های خودم حرف می‌زدم و آن وقت متوجه می‌شدم که تجربه‌ی من به هیچ‌وجه غیرعادی نیست و آن‌ها نیز وضعی مشابه من دارند. البته هنوز در آغاز قرن بیست و یکم تمام این مسائل بغرنج هم‌چنان با ما هستند. بیماری و مرگ همیشه بخشی از زندگی بوده و خواهد بود. طلاق نسبت به گذشته خیلی بیش‌تر شده و زمانه تغییرات بسیاری کرده و این مسائل در واقع به شکلی متفاوت رایج‌تر شده‌اند. کودکان و نوجوانان از طریق برنامه‌های تلویزیونی یکسره در معرض مشکلات ذکر شده (به علاوه‌ی مسائل جنسی و مواد مخدر) قرار دارند. فرزندان من و دوستان‌شان که نسل جدید پدر و مادرها هستند خواهان گفت‌وگوی صادقانه و بی‌پرده با

فرزندان‌شان هستند، اما علی‌رغم این تمایل هنوز بسیاری از والدین جوان در تردیدند که چگونه سر صحبت را با فرزندان‌شان باز کنند.

صحبت درباره‌ی طلاق، افسردگی شدید یا سرطان کار ساده‌ای نیست، خصوصاً وقتی پای صحبت با بچه‌های کوچک‌تر در میان باشد مسئله حتی سخت‌تر هم می‌شود. کتاب حاضر نه تنها راه کارهایی را درباره‌ی چگونه صحبت کردن از مشکلاتی چون بیماری و طلاق به شما نشان می‌دهد بلکه به‌طور کلی راه‌های بحث درباره‌ی ارزش‌ها و احساسات را نیز به شما والدین جوان ارائه می‌دهد. قضاوت و احساس هم‌دلی دو عامل اصلی و مهم تسهیل روند گفت‌وگو هستند. کتاب حاضر پیشنهادهایی عملی برای بهبود این دو عامل مهم، یعنی قضاوت صحیح و هم‌دلی واقعی، را به شما ارائه می‌دهد.

مشوق من برای نوشتن این کتاب همسر، فرزندان، خواهر، دوستان و هم‌چنین همکاران و دانشجویانم بوده‌اند. با این حال ایده‌ی اصلی این کتاب از صحبت‌های من و سه نوه‌ام هانا، ژوزف و راشل، در مورد مسائل و ارزش‌های اخلاقی شکل گرفته است.

مقدمه

مخاطب این کتاب کیست؟

این کتاب برای تمام کسانی است که می‌خواهند به کودکان کمک کنند تا راه صحیح را انتخاب کنند و در آینده افراد لایقی باشند. به بیان دیگر این کتاب برای دانشجویان، مربیان مهدکودک‌ها، پرستاران کودک، و والدین به رشته‌ی تحریر درآمده است و تلاش دارد مباحثی را مورد بحث و بررسی قرار دهد که گروه‌های سنی تا پنج سال را دربر می‌گیرد. هم‌چنین توصیه‌ها، تمرینات و سؤالاتی را مطرح می‌کند که می‌تواند احساس هم‌دلی و قضاوت صحیح را تقویت نماید. گرچه موضوعات کتاب در رابطه با کودکان تا پنج سال است، اما مباحث کتاب برای آموزگاران دوران ابتدایی نیز مفید است و می‌تواند برای آموزش مسائل اخلاقی کودکان تا دوازده سال نیز مورد استفاده قرار گیرد. مباحث این کتاب درباره‌ی چگونه صحبت کردن در مورد ارزش‌های اخلاقی و احساسات است. با توجه به آموزش‌های اولیه‌ی دوران کودکی، تلاش شده تا حد امکان بین آموزش‌های کودکان زیر دو سال، یعنی زمانی که کودک فقط گوش می‌کند و مسائل را می‌فهمد، با مرحله‌ی بعدی که بین ۲ تا ۵ سالگی است، یعنی زمانی که مهارت‌های کلامی کودک اجازه‌ی شروع ارتباطات بده‌بستانی را می‌دهد، تمایز قایل شویم. در بخش

آموزش‌های مربوط به دوران کودکی اول و رشد کودک، در کنار بحث‌های تحقیقی - روان‌شناسی و تجزیه و تحلیل‌های فلسفی، درباره‌ی پیشنهادات عملی مرتبط با آموزش‌های اخلاقی و آموزش مسائل عاطفی صحبت می‌کنیم. مطالب این کتاب از منابع مختلفی جمع‌آوری شده و هدف این است که مجموعه‌ای مفید برای دانشجویان رشته‌های مرتبط با روان‌شناسی باشد. مریبان دوران کودکی نیازمند راهنمایی در مورد آموزش و صحبت درباره‌ی ارزش‌ها و احساسات هستند. در سال‌های اخیر ما به اهمیت پنج سال نخست رشد پی برده‌ایم، در نتیجه لازم می‌بینیم که مریبان پیش‌دستانی و دیگر مریبان مجزبه به این آموزش‌ها باشند. البته هم مریبان و هم والدین نقش اساسی در بحث و صحبت با کودکان را دارند. بنابراین هدف این کتاب کمک به مادران، پدران، و هر کدام از خویشاوندان یا دوستانی است که جایگزین والدین هستند. خصوصاً در مقام یک پدر بزرگ آن را به پدر بزرگ‌ها و مادر بزرگ‌ها نیز توصیه می‌کنم.

ما به عنوان والد خواهان آنیم که فرزندانمان در مدرسه، در کنار دوستان و به طور کلی در زندگی موفق و شاد باشند. علاوه بر آن علاقه‌مندیم که آن‌ها در آنچه رابرت کولز^۱ و میشل بربا^۲ آن را هوش اخلاقی می‌خوانند نیز رشد داشته باشند. هوش یا بینش اخلاقی خصوصیتی فرار است که با دیگر هوش‌ها تفاوت دارد. صرف نظر از این که چگونه این خصوصیت را تعبیر می‌کنیم سؤالی که باقی می‌ماند این است که چه طور می‌توانیم به فرزندانمان کمک کنیم تا در عین حال که انسان‌های خوشبختی هستند آدم‌های خوبی نیز باشند. تصور می‌کنم همه‌ی ما می‌خواهیم کودکی با ملاحظه، یا به قولی مهربان و بامبالات داشته باشیم. به بیان دیگر خوبی و اهمیت دادن به دیگران امری مهم است که نیازمند تعلیم می‌باشد.

در چه سنین باید درباره‌ی احساسات و ارزش‌ها با کودکان صحبت کرد؟

این کتاب به مریبانی تقدیم می‌شود که با بچه‌های نوزاد تا دوازده سال سروکار دارند. همان‌گونه که پیش‌تر ذکر شد ما بر دوران مغفول مانده‌ی کودکی، یعنی از نوزادی تا ۵ سالگی، تمرکز کرده‌ایم. تأکید این کتاب بر بحث و صحبت با کودک است. یک کودک به طور عادی از ۲ سالگی به بعد آماده‌ی صحبت است، هر چند پیش از این دوره خیلی چیزها را درک می‌کند! این کتاب در مورد تربیت کودکان یا مشکلات رفتاری آن‌ها و مسائلی از این قبیل نیست (به جز مواردی که به طور غیرمستقیم مطرح می‌شود). برای پاسخ به سؤالات این چنینی بهترین منبع، کتاب دکتر اسپاک است که اکثر پدر و مادرها با آن آشنا هستند. البته در کتاب دکتر اسپاک و دیگران به طور خلاصه مباحثی راجع به مسئولیت‌پذیری و صداقت مطرح شده است، اما والدین به خوبی واقفند که صحبت درباره‌ی مقولاتی چون ادب، مسئولیت و صداقت هر کدام حداقل نیازمند یک فصل کامل هستند تا چنین مسائلی پیچیده‌ای به خوبی موشکافی گردند.

در این کتاب توصیه‌ی چندانی در مورد نوجوانان در حال بلوغ نشده است (البته باز هم به جز موارد غیرمستقیم). چرا که محدوده‌ی سنی برای من بیش‌تر مسئله‌ی تجربه و تخصص شخصی بوده است. من تقریباً حدود ۴۰ سال بر روی آموزش مباحث ارزش‌های اخلاقی و عاطفی کودکان ۲ تا ۱۲ ساله تحقیق کرده‌ام. تحقیقات و آموزش‌های من بر دو دوره متمرکز هستند: ۱) دوران پیش‌دستانی (۲ تا ۵ سالگی) و ۲) بچه‌های دبستانی (۵ تا ۱۲ سالگی).

گرچه این کتاب به طور خاص به نوجوانان در حال بلوغ نمی‌پردازد، اما بسیاری از مطالب مورد بحث آن، مسائلی چون احساسات و عواطف، به آنان نیز مربوط می‌شود. به قول نویسنده‌ای: «دوران بلوغ چون دیوی مهیب بر ما

1. Robert Coles

2. Michele Burba